

KELE FODOR ÁKOS

A szív vége

CIGÁNY ÚJMESÉK*

A halva született vére

Hát, édes véreim, az én nagyapám akkora mesélő volt, hogy az ritkaság! Jöttek hozzá a falubeli magyarok, az uradalmi intézők, meg a magyarul tudó szászok és románok:

– No, mondjál, bátyám, mesét! – Az egyik hozott neki ennivalót, a másik hozott neki pálinkát, a harmadik hozott neki dohányt, hogy csak mondjon mesét. No, aztán mondott. De a virrasztóba minálunk is minden rokon őt kérte, hogy mondjon. Így is köszöntek neki:

– Adja Isten, hogy mondjál mesét sok esztendőn át!

– Legyen kinek! – viszonzta mindig.

Hát, testvérek, az egyik ilyen virrasztóban a Mulórról, a visszajáró halottról beszélt el egy igaz mesét. Tőle tudom én is. Jegyeztétek ti is meg, hogy este már ne vigyetek ki vizet a házból, nehogy egy Mulóra találjátok önteni! Vagy legalább mondjátok: *Disznószar menjen a fülébe!* – és köpjetek! Mondom és köpök én is – meg ne hallja, amit róla beszélni fogok!

Volt két jó barát Szeben vármegyében, titkos barátok voltak ők, Bagara és Csuláno, akik a falu két szélén laktak. Az egyik letelepedett kelderás volt, a másik meg teknős muncsán, aki az erdőben lakott, de mégis barátságot kötöttek, mert amúgy nagy tolvajok is voltak.

Egyszer egy nagy kincset fogtak. Megosztottak, ki erre, ki arra. No, ennyi is volt a barátság.

Bagara feleségét csak Savanyúnak hívták a falubéli kelderások, mert hogy folyton savanyú ábrázata volt. Ez az asszony nagyon sokszor átkozta gyerekeit: „Meredjél meg!”, „A görcs fogja meg a nyakadat!” – ilyesfélét mondott nekik. Ő sem gondolta igazából megátkozni őket, ahogyan a többi asszony sem, ha időnként hirtelen haragra gerjed gyermeke iránt, csak hát Savanyú tényleg nagyon sokat mondta a magáét. A sógornője egyszer komolyan számon kérte őt.

– Jaj, Savanyú, Savanyú, nem félsz te annyi átkot mondani a gyerekekre? Nem érdemli meg egy gyerek se, bármi rosszat csinál.

* Meséim olyan valós Kárpát-medencei – ám főképp erdélyi sátoros cigányoktól a XIX. század második felében gyűjtött – cigány mitológiai elemekből, hiedelmekből és balladákából épülnek fel, melyeket a cigányság a maga mesélési kultúrájában később nem örökített tovább, így nem őrzött meg.

– Nem úgy mondom én azt, te is tudod – mentegetőzött Savanyú –, meg hát tudom én, hogy büntelenek ezek a csöppek, a büntelen átok meg úgyis visszaszáll rám.

– Jaj, ez az asszony! Ilyen felelőtlen vagy! Savanyú! Hát nézz már magadra, terhes vagy!

Ez a mondat elgondolkodtatta Savanyút. Nyolcszor volt már terhes, ebből csak ötöt szült meg élve. Megfogadta, hogy eztán nem átkozódik annyit, de már akkor késő volt, mert az átkok helyet keresnek!

Három Hold-tölte után, egy fényes reggelen, mikor gallyazni indult az erdőbe, Savanyú egy kisfiút szült, de az már halott volt. Hazavitte, virrasztottak felette. Hírét vette ennek Csuláno is, és igencsak megörült! Miután a Nap lement, odalopakodott Bagara és Savanyú kicsiny, vályogból rakott házához, hogy kifigyelje őket, és a fal repedésén át látta, ahogy a gyermek száját olvadt viasszal betömték, hogy Savanyú teje könnyebben elapadjon. Bagara megmérte a csöppség súlyát, és amennyit az nyomott, annyi tökmagot rakott egy zsákocskába. Mikor már Savanyú fel tudott állni, Bagara rögvest alákarolt, és kimentek együtt a Rosszak hegyére az éjjeli bükkösbe, hogy kiengeszteljék a Hold-királyt. Ment mögöttük Csuláno is. A Hold-fényes hegyoldalban egy gödröt ástak, abba a tökmagot beleöntötték, elfődték, a maradék földet pedig a zsákba rakták.

Éjjel az erdőben pihentek, kora reggel pedig az erdei keresztúthoz vitték a kicsit, és oda temették, hogy a lelke tovább utazhasson egy arra haladó terhes nőben. Mert olyan a lélek, mint az ember hangja! Kiált, s elhallatszik kilométerekre! A lélek is így vándorol.

Bagara kicsiny sírt ásott az úton, és beleszórta a Hold-hegyről való földet, nehogy a jövőbeni gyermekeik is holtan jöjjenek a világra. Míg Bagara elhantolta az újszülöttet, Savanyú így siratta:

– Folyónak apró hala, fészkemnek tollatlan madara, szülőd szívébe vagy temetve, és mégis az erdő talajának hideg vermébe tesznek, és nekem nem marad más, mint könnyek és sóhajok! Ki mondja majd csengő hangon nekem: Jó éjt Mámikám! A többi gyerekek és fiatalok táncolnak, dalolnak, a te éhes piros szád pedig a hideg hantokat csókolja.

Ezután Bagara és Savanyú szomorúan visszaballagtak a faluszéli házukba. Csak erre várt az ádáz Csuláno! Kivárta az éjjelt, s akkor kikaparta a kis halottat, mert tolvajoknak való varázserőt akart belőle nyerni. Ez a megveszekedett nem félt semmi halottól! Letépte a gyermek bal kisujját, a csöppség maradékát meg visszalökte a gödörbe. Mikor beállt az éjfél, leült a keresztútnál észak felé fordulva, és megette a csecsemő kisujját. Ezután átvágott a fekete erdőn, és Bagaráék házához lopózott.

Amikor a házhoz ért, megvárta, míg azok bánatukban elalszanak. Ekkor óvatosan levette az ajtót, besurrant, s halkán az alvó Bagara, Savanyú és azok öt gyereke fölé hajolt, majd mélyen rájuk lehelt. Leheletétől azok olyan mély álomba merültek, hogy Csuláno szabadon felforgathatta a házukat, a legnagyobb zajra sem ébredtek

fel. Mert hogy szavamat ne feledjem, Csuláno a tolvajtársát akarta meglopni: a kincs Bagaránál lévő része kellett neki. De hiába dobálta-törte szét a család minden holmiját, a kincset nem találta meg. Üres kézzel ment haza.

Ezen az éjjelen nagy sötétség borult a közeli falvakra. Minden temetőből elindult egy-egy halva születettből lett Muló, és mind az erdei keresztúthoz libegett. Körülvették a kicsiny hantot, ahol Bagara hallva született gyermekének hullája feküdt.

– Édes kicsi testvér, érted jöttünk! Jössz-e velünk?

– Jövök!

– Ásd ki magad, kicsi pulya, de középujjadat a földben kell hagynod, mert csak úgy maradhatsz velünk e világon, ha marad hús a földben utánad, amely el nem porlad! De ne félj, a mi húsunk egyhamar nem oszlik el!

A csecsemő elindult a rögök alól, két középső ujját hátrahagyta, s mikor már majdnem egészen kimászott, a Mulók csonttalan kezükkel kisegítették a göröngyök közül, és ellibegtek vele a csillagtalan égtől sötétlő bükkerdőn át a faluba – ahol anyja, meg apja is lakott –, s bevették magukat a cinterembe. Ott a hideg föld alá merültek, libegve előhoztak egy nagy üstöt, amiben már lobogva forrt a fekete víz.

– No, kicsi, most ki kell fürödjed a csontjaidat! – mondták, s a csecsemőt betették főni az üstbe. Addig nem vették ki, míg minden csontja ki nem fordult a húsából. Így aztán Muló lett belőle is. A csontjait elkapták abban a cinteremben, s attól a naptól az lett az ő lakhelye.

A kicsi Muló puha testecskéje egyre nőtt, cseperedett akár az élő gyerek, s minden évben, születése napján a többi Muló újra és újra megfőzte őt, hogy több és több életerőhöz jusson. Ahogy teltek az évek, látta, amiként a többi idősebb halott visszavisszajár rokonaihoz ezek bosszúságára, de ő nem tudta, merre lakik az anyja, s minthogy ez egyedül szülte meg az erdőben, apját meg sem ismerte volna. Így aztán nem járt családja nyakára.

Az öregebb Mulók minden újév éjjelén nőket raboltak el a falu széléről. Az alvó asszonyokat az ágyukból hozták el lebegő húsú karjaikban, s azok csak akkor ébredtek szörnyű sikoltással, mikor a föld alatti fekete veremben az üstbe hajították őket. Kihullottak az ő csontjaik is, s Muló-asszonyokká váltak. Mint vizes ruhák, úgy tapadtak és gabalyodtak össze Muló-férjeikkel. Mikor pedig letelt a harminc év, az ujjuk elrothadt a sírjukban, ők meg ellebegtek a havasokba, s betértek a holtak országába.

Teltek az évek, s egyszer a Mulók mind a mi Mulónk elé álltak s így szóltak:

– Testvér, már huszonkilencszer főztünk beléd életet, de te még nem szerztél asszonyt magadnak!

– Ha nem szereztem, hát nem szereztem. – vetette oda a Muló.

– Hát nem tudod, hogy aki asszonyhúst ki nem főz magának míg a harminc esztendő le nem telik, annak ujjáról többé sose porlad le a bőr és a hús?

– És mi történik akkor? – kérdezte elbizonytalanodva.

– Hát semmi! – Vágták rá a Mulók. – Ugyanez, mint most! Soha sem térhetsz majd be a havasbéli fekete világba! Szerezz magadnak asszonyt!

Eközben Bagara megöregedett, és egy hideg estén meg is halt. Megtartották a virrasztót, és eltemették a cinterembe. Megtudta ezt a nagy tolvaj Csuláno is, aki szintén idős volt már ekkor, de azóta is nagyon furdalta őt Bagara kincse, ezért még azon az éjjelen felkerekedett, hogy bizony az ő lopóbarátját a koporsójában még utoljára kifaggatja! Merthogy úgy gondolta, bizonyosan vele temetik a kincset. Kiásta Bagara friss tetemét, de hiába rángatta, hiába forgatta, nem talált mellette semmit. Még pénz se volt a szemén, úgyhogy nagyon szitkozódott magában Csuláno!

Visszaföldelte Bagarát, kiosont a templomkertből, és elindult a temetőhöz vezető út felé. Hanem épp akkor arra bolyongott tanácstalanul a Muló is! Szembejöttek egymással az éjjeli feketeségben. Csuláno zajt hallott a cinterem felől, és visszanezített az úton. Rosszul tette! Mert ebben a pillanatban keresztülbukott a Mulón! Csuláno nagyot káromkodott. Nagy haragra gerjedt ettől a halva született, meg is jelent testében Csuláno előtt fekete ragyogással, és rávetette magát. Lebegő tagjaival megragadta és eltörte a hullarabló tolvaj azon lábát, mellyel belébotlott. Beszédre nyitotta a száját is, de Csuláno rákáromkodott, így a Muló megnémult, szólni már nem tudott. Csak meredt rá. A tolvaj Csuláno felnézett, s csak most látta meg a halva született éjszakából előderengő ábrázatát, és egészen kifutott arcából a vér. Felsikoltott, felugrott, és fél lábon szökdelve menekült el, nem is nézett hátra.

Ezért aztán nem látta, hogy a Muló bizony egész hazáig némán követi őt. Mikor Csuláno bement a fából rakott erdei gunyhóba, a halva született utánaleselkedett, kihallgatta, amint a tolvaj ezt mondja asszonyának, Borkílának:

– Jaj, Borkíla, drága Borkíla, eltörte a lábam Bagara!

– Mit beszélsz te ember? – csattant fel az asszony.

– Visszajáró halott lett belőle – folytatta Csuláno –, alighogy kértem a temetőből, elkapott az úton! Hamar, kösd be a lábamat, asszony, mert ettől a halottól nem lesz nyugtunk, amíg el nem vesszük a kincsét, és odébb nem állunk! Még ma elindulunk!

– Tán a kocsmában jártál az éjjel? – méregette az asszony. – Mégis hová mennék, jóember?

– Leánykérőbe!

– Elment az eszed?!

– Hallgass asszony! – teremtette le Csuláno. – Savanyúhoz megyünk. Ott nekik azt mondjuk, te a húgom vagy. Savanyúnak van egy lánya. Annak a kezét én megkérem. Míg a menyegzőre nem kerül a sor, náluk leszünk, és rávesszük őket, hogy elárulják, hová tette Bagara a kincset!

Csuláno lábát bekötötték, a putri előtt a tűz fényénél az ügyes teknős hamar mankót ácsolt magának, és elindultak. A Muló pedig ment mögöttük.

A hajnali derengésben értek Savanyúék házához. Az asszony előjött, mire Csuláno előadta, miért jöttek. A Muló pedig megismerte anyját! Nézte, amint az pörölni kezd, hogy az ő kelderás lánya nem való teknővájához, de abban a pillanatban

a Muló meghallotta a pacsirta énekét, és megnyílt a szép piros hajnal, ezért ott kellett hagynia anyját és hűgát, hogy visszatérjen a cinterembe.

Este, mikor a Hold felszállt ég-apjához gyermekeivel – minthogy a Muló már tudta, merre laknak rokonai –, rögvest útnak indult a temető alól, és meg se állt a faluszéli kis vályogviskóig. Aláereszkedett, láthatatlanul megkapaszkodott az ablakban, és belesett. Benn a kis sárkemenca tüze világított. Látta, hogy a párkány alatt ott ül Csuláno Savanyú lányával, vagyis a Muló hűgával, Nétivel, és sugdolóznak. Odahallgatózott, és beszédükből kivette, hogy Savanyú mégis ráállt, hogy eladja lányát. Oláh cigány lánynak nem illik teknőshöz mennie, de hát a nagy szegénység szigorú úr. Csuláno hízelkedett a szép Nétinek.

– Gyönyörű fekete lány vagy Néti; repes a szívem, ha reád nézek! Hanem azt mond meg nekem, leendő hitvesem, hogy lehet, hogy ilyen szegényen éltek? Hiszen apád nagy gazdagságra tett szert.

– Miféle gazdagságra, Csuláno? – kérdezte Néti.

– Hát, tudod, nagy kincset fogtunk mi ketten, én és Bagara. Hová tette a te megboldogult apád a vagyonykát, hogy nektek nem jutott belőle?

– Nem tudjuk, hová tette.

– Ej, Néti, egy szív és egy vér leszünk, nem kell titkolóznod. Sűgd meg nekem.

Ekkor már Csuláno igen közel húzta magához Nétit, és Borkíla ezt nem állhatta, ezért felpattant, felkapta a földről a mosóvizet szakajtót, eléjük szökkent, és a fejük felett kiöntötte a vizet az ablakon.

Egyenesen a Muló arcába!

Megdühödött erre a halva született. Behajolt az ablakon, megjelent nekik, és ezt suttogetta:

– Ne a szavakat nézd, a kezeket!

Azzal eltűnt.

A szobában azok hárman meg halálra rémültek. De egyikük se mutatta! Csuláno és Borkíla azt hitték, Bagara az megint, s nem akarták, hogy az intelemre felfigyeljen a lány! De Néti azonnal megértette, mit akart mondani ez az ismerős, halott arc, ami olyan volt, ahogyan az apját képzelte volna legénykorában. Hát ő is úgy csinált, mint ha mi se történt volna. Csuláno és Borkíla elköszöntek, és a másik szobába mentek. Ott Csuláno így szólt:

– Látod, asszony? Mondtam, hogy a nyomunkban az öreg tolvaj! Nesze, adok csattantyúmagot, tedd éjjel a derekad alá, mert ez távol tartja, s nem ragadhat el téged!

Savanyú bejött a szobába Nétihöz, de a lány nem szólt semmit. Nyugovóra tértek, de Néti aludni nem tudott. Tágra meredt szemmel nézte a kemencében a zsarátnokot, és arról gondolkodott, amit a Muló suttogetott. Hogy mit készül Csuláno tenni! Ahogy így morfondírozott, hirtelen összesűrűsödött a szobában a sötét, és előlépett belőle a Muló. Csak állt ott Néti előtt, szótlánul. Mert hát nem szólhatott, míg nem

kérdezik, vagy nem bántják. Tudta ezt húga is, ezért bátorságot gyűjtött, s halkán, hogy anyja meg ne ébredjen, így kérdezte a visszatért halottat:

– Mit kívánsz, mit nem kívánsz?

Erre már meg tudott szólalni a Muló:

– Csuláno asszonyát akarom.

Megrettent ettől a lány:

– Jaj, mit akarsz énvelem?

– Nem akarok én veled semmit se tenni, mert nem te vagy Csuláno asszonya. –

Felelt a Mulo. – Az a tolvaj Borkílát húgának hazudta, pedig asszonya az, s csak azért teszi a hamis jegyességet, mert apánk kincse kell neki!

– Apánk?... hát te nem apám vagy-e?

– Nem apád, kedves húgom, hanem bátyád, ki előtted halva született. És azért jöttem, hogy a csaló hullarablót előtted s anyám előtt leleplezzem, Borkílát pedig, ki megharagított, magammal vigyem. Most elmondom, hogyan segíts nekem – s folytatta beszédét.

Másnap éjjel Csuláno megint odadörgölözött Nétihez, és mézes szavakkal akarta belőle kicsalni az elrejtett kincset.

– Bajtársak voltunk, én és Bagara; ha már az övé nem lehet, hadd legyen a miénk! – duruzsolta a lánynak.

– Minek neked a kincs? – vágott vissza Néti. – Mezítláb is, csizmában is eljutsz a sírba, Csuláno!

De a megátalkodott tolvaj csak legyintett. Átcsörtetett Savanyúhoz, melléült, és felrázta álmából az asszonyt. De őt már nem kérlete édes szavakkal.

– Elmondom én neked, Csuláno, mert úgysem tudod megszerezni! – mondta Savanyú.

No, több se kellett a tolvajnak, törött lábbal felpattant, és így szólt:

– Reggelre elhozom!

– Csak, ha megígéred, hogy adsz nekünk is belőle!

– Csak mondja meg hová kell mennem!

– Kelj át a dombon, le egészen a Cód partjára, kövesd a patakot, míg el nem kanyarodik. Ott találsz egy nagy koronájú kőrist. Annak a tövébe van elásva.

Csuláno hóna alá kapta mankóját, gyertyát ragadott, és kilépett a házból – ment egészen a Cód partjáig. De tovább nem. Mert tudta Savanyú, hogy a domb mögött a patak fala meredek! Csuláno a vízbe csúszott, és törött lábával már nem tudott kijönni. A lelkét egy Nivasi cserépfazékba zárta, míg testét fel nem zabálták az ebihalak.

Miután Csuláno kilépett a házból, Néti odaosont Borkíla fekhelyéhez, benyúlt a pokróca alá, és kivette onnan a csattantyúmagokat. Ekkor megjelent a Muló a szobában, Borkílát ágyából elragadta, gúzsba ölelte, és meg sem állt vele a cinteremig, ahol már vártak rá a társai. A föld alatt a könyörgő asszonyt az üstbe nyomták, s őt

is addig főzték, míg ki nem hullottak csontjai. Akkor aztán megjuhászodott, mert Muló-asszonnyá vált maga is. A Muló reggelig vele hált.

Másnap volt a Muló születésének napja, harminc éves lett hát, s asszonya is volt már, ezért éjjel elindult a havasokba, hogy betérjen végre a holtak országába. De útjába ejtette még családjá házát, s bezörgetett Savanyú ablakán:

– Ki vagy? – kérdezte az asszony.

– Én vagyok, anyám, a te halva született fiad. Átkaid visszaszálltak ránk, de te szívedben derék asszony vagy, megérdemled, hogy kibéküljön veled a Hold-király. Menj, és vedd ki kicsi ujjam a sírból, van abban még egy csepp vér, csinálj abból kenőcsöt, s Szent János éjjelén apám elrejtett kincsét megláthatod! De siess, mert evi-lági harminc évem hamarosan lejár, s maradék ujjam húsa is hamarosan elporlad!

A Muló ezzel eltűnt, s felhágott a fekete világ kapujáig a szebeni havasokba. Ki-várta míg Savanyú elér az erdei keresztútra, kiveszi gyermeke hátrahagyott közép-ujját a fölből, s abból pedig kiveszi annak utolsó csepp véré-t is.

Mikor kivette, a Muló már beléphetett a holtak országába.

Savanyú néha egy parasztgazdánál szolgált zszisikes babért meg avas szalonná-ért. No, ennek a gazdának volt egy vén kuvasza. Mikor az kimúlt, az asszony elkérte a tetemét. A gazda nem furcsállotta, mert mindenki azt gondolta a faluszéliekről, hogy döghúsevők. Savanyú otthon levágott egy fekete tyúkot. A fehér kutya zsírját, a fekete tyúk szívét és a halvaszületett véré-t péppé főzte, így csinált belőle kenőcsöt. Mikor eljött Szent János éjjele, bekente nyakszirtjét és füleit, s ráolvasást mondott:

– *Mindent, mit hallok – lássak is!*

Mindent, mit látok – halljak is!

Hét láncsal kössön meg

Mindent az ördög ott,

Hová szemem elér,

Hová fülem elér!

Ekkor világot látni látott egy sziklát a Rosszak hegyén, s nekiindult.

Így lett gazdag Savanyú és Néti. Aztán sokáig éltek boldogan és megelégedve, de minthogy épp tegnap meghaltak, hát most az én mesémnek is vége szakadt.

Az isten zsinara

Egyszer volt, amikor volt. Volt, hogy egy felhő, a Köd-király egyik leánya és egy vil-lám, a Tűz-király egyik fia. Megszerették egymást, és gyakran sétálgattak az égben ide-tova. Észrevette őket a Szél-király, aki bosszúját akarta tölteni rajtuk, amiért anyja, a föld elűzte őt magától, ezért üldözőbe vette a felhő-leányt és a villám-fiút, hogy elpusztítsa őket. Nagy, égi haraggal fújt utánuk, mire azok nagyanyjuk, a föld kebelére menekültek. A villámot azonban, ki hátul futott, hogy kedvesét oltalmazza,

megbetegítette a szél, mivelhogy a kicsi tüzet eloltja, felszítani csak a nagyobbat tudja. Alig pislákol már a villám, mikor nagyanyjához ért. Így szólt erre a föld-anya:

– Drága unokám, valahol az égben fiamnak, a Nap- királynak a fénylő kertjében nő a Minden Mag Fája, melyen a világ összes gyógynövénye terem. Levelei piciny csillagok, virágai csupa apró napok és holdak. El kell menned e fához, mert csak úgy gyógyulhatsz meg, ha nyelsz annak magjából. De vigyázz! A fiam védelmére rendelttem a kertbe a világpusztító, tudós szörnyet, a hegynyi nagy, szőrös Sugolakit, aki a Minden Mag Fájának tövében van fénylánccal kipányvázva, hogy őrizze a növény gyógyító kincseit. Vérszomjas, zabolátlan fenevadnak teremtettem, ezért csak úgy szerezhettek meg a gyógyfüvet, ha őt eloldozzátok, és elcsaljátok a Fától. Én meghívom vendégségbe a fiamat, a Nap- királyt, hogy velem legyen, míg ti a kertjében vagytok. Csak arra vigyázzatok, nehogy a Sugolakit annyira felbőszítsétek, hogy ordítson, mert azt a fiam meghallja!

A felhő könnyű párával alákarolt halovány szerelmesének, így indultak meg az égi kert felé. A föld-anya üzent fiának, hogy rég nem volt látogatóban nála a Nap-hegyi palotájában, ugyan jönne el hozzá, hogy újra láthassa fia fényes arcát. A Nap- király örömmel alászállt a völgykatlanban lévő dombforma hegyre, hová hajdan a várát építette, hogy időt töltsön teremő anyjánál.

Mikor a felhő és a villám a kertkapuig értek, rejtekükből látták, ahogyan Sugolak égő tekintettel szemezget a fáról, forgatja szájában a magvakat, így vizsgálja az ízeit, közben fújtat, és mint a mérgezeteknek, csomós nyál csorog a szájából. A villám egyet rittyentett, mire a Sugolak felkapta fejét, és űzött szemekkel tekintgetett szét. Meghallotta ezt a rittyenést odalent a Nap- király.

– Drága anyám, valami neszez odafenn énnálam, köszönöm szíves meghívásodat, én bizony most haza megyek.

– Jaj, drága Nap- fiam, még csak most érkezted, már vacsorára terítenek, csak addig maradj még!

A Nap- király maradt, s a lakomaasztalhoz ült.

Odafent, a fényességes kertben, míg a szörnyeteg a távont kémlelte, a felhő hangtalanul a fényből font béklyókhoz röppent, és testével árnyékot vetett rá, majd megrázta magát, s kihulló esőcseppjeivel lehűtötte a forró láncot. A Sugolak megpillantotta a beteg villámot, megdühödött, és nekiiramodott, hogy megragadja. A kihűlt lánc rideggé lett, és a szörnyeteg erejétől nagy csendüléssel hamar elpattant. E csendülést meghallotta Nap- hegyi palotájában a Napkirály, és így szólt anyjához:

– Valaki zajong a kertemben! Édes anyám, valami baj lehet odafenn, nincs maradásom!

– Ej fiam, őrzi azt a tudós fenevad! Te csak ne aggódj semmiért!

Visszaült ismét a Nap- király.

A Sugolak megindult a gyöngye villám felé, a felhő meg a szörny fejére röppent, és elfátyolozta szemeit. De az tapogatózva is elérte a beteg fiút! Egyik kezével szorongatta, másikkal a lányt hessegette el szemei elől. A villám, az óriás satu- markában,

utolsó erejével belecsípett a lény szemébe, mire az eget rengető üvöltést hallatott, s kezéből a villámot kiejtette.

Meghallotta az éktelen sikoltást a Nap- király, és tudta már, hogy tolvaj jár a kertjében. Szót se szólt anyjának, csak rögvést égi kertjéig szökkent. Látta, hogy a kert egyik végében a Sugolak szemeit dörgölve botorkál, a másik végében a tolvaj szerelmesek viszik a Fa gyógyító magvakkal teli ágát. Jobban féltette ezt a titkos csodát, mint a világot a rászabaduló Sugolaktól, és be is gorombult nagyon, ezért hát a felhő és a villám után vetette magát.

S hogy mi történt ezután, ahhoz tudni kell, hogy volt a Csále törzs egyik karavánjában egy derék cigánylegény, akinek Bihar volt a neve. Ő volt a legszegényebb az egész karavánban, sőt az egész törzsben. Amikor a karaván pünkösöd előtti éjjelen le táborozott egy cserfaerdő szélén egy Nap-hegyen, vagy ahogy ők hívták, „szerencséshegyen”, és evés-ivás után az emberek lefeküdtek a sátraikban, nemsokára halani lehetett, ahogy mély álomba merülve horkolni kezdenek. Csak Bihar nem aludt. Szerelmes volt ugyanis Káltiba, a főnök szépséges leányába, aki ugyancsak erősen vonzódott hozzá. Csakhogy amikor Bihar feleségül kérte a lányt, azt mondta neki az öreg főnök:

– Te vagy a legszegényebb férfi az egész törzsben, és mégis feleségül kéred a lányomat?! Eredj, és jól vigyázz, nehogy kékre-zöldre csíkozzam a hátadat!

Az éhes szív árva, mint az éhes gyomor, így szegény Bihar ezen az éjszakán sem tudott aludni, hanem odakint üldögélt a szabadban a karaván lovainál. Éjfél tájban a süvöltő fuvolázó hangját hallotta Kálti sátra mellől. Tudta, hogy óvatlan madár ez, de egészen az emberek táboráig mégsem merészkedik. Hangtalanul közelebb lopózott és látta, amint egy szőrös Phuvus óvatosan kiemeli a mély álmától ernyed Kálti testét a sátorból. De abban a pillanatban ismét megszólalt a sátor tetején a süvöltő, mert ez jelzett a földi embernek, s így az meglátta, hogy a fiú közelít felé. A halálra vált Bihar foga közé kapta a szívét, és rákiáltott a Phuvusra. Felébredt ettől a szép Kálti, és maga is felsikoltott, mikor meglátta, hogy kinek a karjai szorítják. A Phuvus hirtelen befogta a lány száját, lekapta fejről szőrkuccsmáját, s abban a pillanatban mind a ketten láthatatlanná váltak. A kétségbeesett Bihar tovább kiáltozott Kálti után a sötét éjszakába, de semmit nem látott, csak a süvöltő távolodó hangját hallotta. Követte a hangot az erdőbe, de mindhiába, végül elvesztette a Phuvus nyomát.

Közben a nagy kiabálásra fölriadt és összeszaladt az egész tábor. Nagy aggodalommal hangoskodott mindenki, amikor észrevették, hogy se Kálti se Bihar nincs a sátrában.

A fiú hajnalra támolygott csak vissza a táborhoz, és már messziről meghallotta, hogy róla beszélnek a cigányok, és hogy többen azt gondolják, ő szöktette meg Káltit. Félve a cigányok haragjától, Bihar lopva szökött be anyja sátrába, hogy elpanaszolja neki a történeteket. Így szólt erre az öregasszony:

– Gonosz történet ez. Kálti nagy veszélyben van, mert ha a Phuvus földi asszonyt rabol magának, többé el nem engedi. El kell menned érte a földalatti városba, és meg kell próbálnod megfogni a földi szellemet! Elmondom, mit kell tenned, hogy megtaláld a Phuvusok bejáratát.

Bihar anyja sátrában rejtőzve várta ki az éjjelt. Akkor vigyázva, nehogy észrevegyék, előlopózott rejtekhelyéről, a lovak alól ganéjt vett ki, és leosont a szerencséshegy lábánál lévő sötét keresztútra. Bal kezével egy kört húzott maga körül a földön, és e szavakat mondta:

– Ne láss, mikor én látok; mikor én nem látok, akkor láss! Három Phuvus adjon három aranyhaját fejemre; meg ne lásson senki, ha nem akarom!

E szavakra maga elé rakta a ganéjt, és csak hajnalhasadtára távozott a körből. A reggeli fényben megnézte magát a szerencséshegy forrása vizében, és látta, hogy feje tetején három aranyhajszála nőtt. Ez után hazament. Nagy haraggal fogadták, és a főnök vallatóra fogta, mire ő – új hajszárait és terveit kivéve – hírként és meseként elbeszélte az egész történetet. A cigányok hitték is, nem is.

– Ha felhőtlen az ég, erős a szél – mondta az öreg főnök, és azzal elzavarta a legényt.

Bihar anyja odaadta kendőjét a fiának, és elmondta neki, hogy éjjel a Phuvus ismét a cserfaerdőben fog barangolni. Bihar bevette magát a sűrűbe. Ahogy bolyongott, egy tisztáshoz érkezett. Fényesen süttött a Hold, ezért világosan látta, ahogy a süvöltő kiröppen a fekete fák közül, és egy bokor ágára ül. A tisztás túlvégéből, a sűrű, magas fűben egyszer csak zizegő lépteket hallott. Tudta már, hogy a Phuvus cammog felé! Kilépett ő is a holdfénybe bátran. Léphetett, hiszen neki is láthatatlanná tevő hajak voltak már a fején, nem látta őt a süvöltő! Bihar közelebb lopózott, meghallhatta ezt a földi szellem, mert abba maradtak a zizegő léptek. Bihar a holdfényben világosan látta, ahogy a madár felröppen a bokorról, és távolabb egyszer csak mozdulatlanul megáll a levegőben. Mintha csak egy ágra, úgy szállott le a levegőre. Bihar egészen közel lopakodott, és látta azt is, ahogyan a madár alatt a földön szétnyílik és lelapul a sűrű fű. Ott állt meg a láthatatlan rémség, a madárral a vállán. Bihar hirtelen odaszökkent, és odadobta anyja kendőjét, ahol a madár lebegett. Eltakarta a Phuvus aranyhaját, így az láthatóvá lett, és pillanatig nem látott ki a kendő alól. Szütyő volt a földi ember derekán, ezt a legény letépte, a süvöltő elröppent. A szörnyeteg lerántotta magáról a kendőt, meglátta Bihart – mert a Phuvusok előtt aranyhajjal sem láthatatlan, csak a halandó emberek előtt – de késő volt: a legény kötéllel körbetekerte őt.

– Add vissza a tojásaimat! – sivalkodott a Phuvus.

– Visszaadom a tojásaidat, ha elmondod, hol nő a csalán, a Phuvusok fája!

– Előbb a tojásokat! Utána elmondom!

– Ha előbb adnám vissza, utóbb nem árulnád el, vagy pedig hazudnál! – mondta ravaszul a legény – Ha nem beszélsz, összetöröm őket!

De makacs volt a Phuvus, nem árulta el, csak dühödten sipítozott. Bihar a rém lábát is megnyűgözte, annak fejébe nyomta saját kucsmáját, hogy megtalálják a Nap-hegyi farkasok. Fogta a szütyőt és anyja kendőjét, majd otthagya a földi embert a sötét réten.

Azon az éjjel a cigányok meghallották az az évi első mennydörgést. Úgy gondolták, ez már csakugyan annak a jele, hogy mégiscsak Bihar vétke, hogy eltűnt a főnök lánya, s emiatt készülődik a vihar. Mert a villám olyan lakhelyekbe szokott csak tüzet támasztva élve eljutni, ahol nagy bűnösök vannak! Bihar öreganyja is helyeslően bólogatott, és még napfelkelte előtt megmutatta a nagyobb lányoknak, miként kell kilenc féle növényből úgy koszorút fenni, hogy abban csalán is legyen.

Bihar ismét belopózott anyjához a sátorba, és odaadta neki a kendőt.

– Kösd be a fejed anyácskám, mert megkeres a villám!

– Ne félj te attól, édes fiam – mondta ravaszul mosolyogva az anyja –, hanem lesd meg innen a sátorból a lányokat.

A cigánylányok hajnal közeledtével megfonták a koszorút, felszították a tüzet Bihar és anyja sátra mellett, körülállták és így szóltak:

*–Villámok tüze,
Állatok tüze,
Holyipik tüze,
Ide ti ne jöjjetek,
Ahol a helyetek,
Ott maradjatok!*

No, elmondom mi történt ekkor a felhő-lánnyal és a villám-fiúval, mert bár biztos megfélekedtetek róluk! Hát, amikor a cigánylányok a tűzre olvastak, a föld-anyja épp akkor látta meg a menekülő felhőt és villámot! Egy magas Szél-hegyből utánuk vetette színes zsinórját, a szívárványt, hogy azzal húzza le őket magához és elbújtassa őket. A felhő és a villám nagyanyjuk zsinarába kapaszkodtak, és hagyták, hogy az sebesen repítse őket a távoli hegy felé. A cigánylányok akkor így folytatták:

*– A Phuvusok sohasem
Fogják szeretni,
De mi mindig
Szeretni fogjuk
A jó tüzeket.
Adunk nekik csalánt!
De ti vad tüzek!
Adunk nektek vizet!*

Ekkor vizet öntöttek a tűzre, amitől az kialudt. Ekkor megjelentek a Nap első sugarai, és erősen megvilágították a gyorsan haladó viharos esőfelhőket. A lányok így folytatták:

*– Hol mi vagyunk, oda
Ne jöjj te soha;
Házunkban jó tűz van,
Téged mi nem szeretünk!
Menj oda meghalni,
Ahová küld téged
A nagy isten!*

Ekkor a koszorút Bihar sátra fölött áthajították. Ebben a pillanatban az égen a legyengült villám-fiúnak elfogyott minden ereje. Egyik kezében a csodatévő magvak ágát kellett fognia, és egy kézzel nem tudott tovább a szivárványba kapaszkodni. Lezuhant oda, ahol a koszorú is földet ért. Mert ahol csalán nő, ott van a Phuvusok bejárata – a fonott levélfüzér utat mutatott a villámnak a Phuvusokhoz. A villám földet érve szörnyet halt, hosszúkás, sima mennykővé változott.

A lányok a villámcsapásra nagy sikoltással szétszaladtak. Bihar csengő füllel előszökkent a sátorból, felkapta a gyógyító követ. A koszorú közepén lyuk lett a földben. A nagy felbolydulásban a legény észrevétlen elvette a szomszéd csákányát és tágítani kezdte a lukat. Hamarosan egy nagy kő állta útját, de ő elővette a Phuvus vörös tojását, és a kőhöz érintette, mire ez recsegve elmozdult helyéből, és megnyílt a föld gyomra.

Bihar alászállt az üregbe, és a bejáratot fedő kő bezáródott utána – fekete sötétség borult rá. Reszkető kézzel előkotorta a szütyőből a fehér tojást is. Ahogy kézbe vette, az világítani kezdett, de olyan fénnel, mint száz gyertya! Így ment a földalatti alagutakban egyre mélyebbre egy órán át, amikor egy vasajtó állta útját. Nagy erőfeszítéssel felnyitotta, de ugyanígy nyitva maradt a szája is! Egy hatalmas barlang termében találta magát, alatta egy egész város terült el, kőből és agyagból. Tüzek égtek, a gunyhókból, kőputrikból füst szállt fel. Tanácstalanul tekintett körbe. Merre induljon? Melyik gunyhóban lehet a szép Kálti? Ekkor azonban kipattant szütyőjéből a mennykő, és repülni kezdett. Bihar alig bírta követni, putritól putriig bujkálva haladt előre, nehogy észrevegyék a Phuvusok. A mennykő egy agyaggunyhó előtt a földre hullott. Bihar felvette, a gunyhóról lekasztotta az ajtót, és belépett. A tojással körbevilágított. A talajt mindenütt a Phuvusok kihullott szőre borította. A sarokban pedig megtalálta a földön heverő szépséges Káltit kutya módjára megláncolva, elgyötörten, halálos betegen. A Phuvusok minden nap asszonyukká tették, éhezették.

– Beszennyeztek, elcsúfítottak engem, Bihar – szólt gyöngye hangon Kálti. – Hagyj engem, én már veszve vagyok. Vidd üdvözetem apámnak, s te keress más feleséget!

– De hiszen én gyógyírt hoztam, Kálti! Hazaviszlek, férjed leszek, és lesz sok gyerekünk, annyi, mint nyáron a veréb!

Azzal Bihar a lány kezébe tette a mennykövet, mire az menten meggyógyult.

Ej, édes testvéreim! Ez idő óta énekelünk mi így:

– „A hegyen voltam,
Mennykövet szedtem,
Szép szivárvány alatt,
Aztán gyorsan elszaladtam;
Szeretőmnek adtam a követ,
Mindig az övé vagyok!”

No, de hogy a mesét ne feledjem, máris elmondom, hogy egyszeriben megérezték a Phuvusok a legény szagát! És már tódultak is tucattal a gunyhó felé. Phuvus asszonyok és Phuvus purdék is. Bihar és Kálti kiugrottak a kőből rakott utcára, és futásnak eredtek. Kálti ment elől, Bihar követte, a Phuvusok meg szaladtak utánuk. Ahogy kiértek a kővárosból, nem világítottak többé a tüzek. Hiába hogy Kálti kezében a mennykő húzta a lányt, és mutatta az utat, botladozni kezdtek a sötétben. A földi szellemek utolérték és megragadták Bihart. A legény odadobta a lánynak a két Phuvus-tojást, hogy meneküljön nélküle. A földi emberek körmeikkel megszagatták szegény Bihart, patakokban jött belőle a piros vér. De a bátor Kálti nem szaladt el, hanem nagy erővel a Phuvusok közé vágta a mennykövet. Ettől azok szétrebbentek, meghátráltak, és elengedték Bihart, aki sebekből rongyosan bukott a földre. Kálti megragadta szerelmét, húzta-vonta, s ment a szíve után a földmélyi labirintusban. És lássatok csodát, megtalálta a kijáráshoz vezető alagutat! De a Phuvusok követték a vér szagát, s meglátták a Kálti kezében világító tojás fényét. Észrevette a Phuvusokat Kálti is, ezért eldobta a fehér tojást, amitől az kialudt, így a földi szellemek nem látván többé a fényességet, nyomukat veszítették. A lány a teljes sötétben cipelte tovább a legényt, akiből addigra már-már elfogyott a vér. A vörös tojást előrehajította, amitől megnyílt a bejáratot fedő kőszikla.

Míg ők a kiutat keresték a Phuvusok földalatti városából, a Kőd-király kedves testvére, a Tűz-király vigasztalására, elküldte felhő-lányát, hogy gyászolja meg a vilámost. A felhő lopakodva, nehogy a Nap-király ismét észrevegye, felkereste a Nap-hegyet, hol a villám szörnyet halt, kezében a Minden Mag Fájának ágával. A felhő könnyeivel, hosszas záporral öntözte azt. Ezért aztán ott, a lyuk körül, a csalánosban mindenféle gyógyfüvek nőttek ki, mire Bihar és Kálti a föld felszínére értek. Nyúlzsírból és a frissen nőtt éltető növényekből Bihar anyja írt készített, Kálti pedig szorgosan borogatta szerelmét, aki hamarosan meg is gyógyult.

A karaván főnöke nagyon megörült leányának. Megenyhült, és Biharnak adta Kálti kezét. Egy hétig tartott a lakodalom, pedig végig esett: a felhő zokogva nézte fentről, hogyan mulatnak bőrig ázva hét napon át a cigányok. Onnan tudom, hogy én is ott fáztam meg, azóta kínoz a Bitoszo gyermeke, a csúz!